# TIKUVCHILIK — MILLIY QADRIYATLAR VA ZAMONAVIYLIK UYG‘UNLIGI

**Mansurova Ra'no Abdullayevna**
Romitan tuman 1-son politexnikumining
Tikuvchilik ishlab chiqarish talim ustasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23507794

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada tikuvchilik sohasining o‘zbek milliy qadriyatlarini saqlash, avloddan avlodga yetkazish va zamonaviy ishlab chiqarish talablariga mos ravishda rivojlantirishdagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Milliy kiyimlar, atlas, adras, beqasam, shoyi matolari, kashtachilik va an’anaviy bezak elementlarining tarixiy, estetik hamda madaniy xususiyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, milliy liboslarni zamonaviy moda yo‘nalishlari bilan uyg‘unlashtirish, yangi konstruktiv yechimlardan foydalanish, raqamli loyihalash texnologiyalarini joriy etish va tikuvchilik mahsulotlarining funksional sifatini oshirish masalalariga e’tibor qaratilgan. Maqolada an’anaviy hunarmandchilik va innovatsion texnologiyalar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik, milliy o‘zlikni anglashni mustahkamlash, yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotning nazariy-tahliliy xususiyati asosida tikuvchilikni madaniy meros, estetik tarbiya, kasbiy ta’lim va tadbirkorlikni birlashtiruvchi muhim soha sifatida rivojlantirishga doir xulosalar shakllantirilgan. Maqolada milliy an’analarni o‘zgarmas shaklda takrorlash bilangina cheklanmay, ularning mazmunini saqlagan holda zamonaviy ehtiyojlarga moslashtirish zarurligi asoslangan.

**Kalit so‘zlar:** tikuvchilik, milliy qadriyatlar, milliy libos, an’anaviy hunarmandchilik, atlas, adras, kashtachilik, zamonaviy moda, kiyim dizayni, raqamli texnologiyalar, kasbiy ta’lim, madaniy meros.

**Аннотация.** В статье рассматривается роль швейного дела в сохранении, передаче из поколения в поколение и современном развитии национальных ценностей узбекского народа. Анализируются исторические, эстетические и культурные особенности национальной одежды, тканей атлас, адрас, бекасам и шёлка, традиционной вышивки и декоративных элементов. Особое внимание уделяется интеграции национальных костюмов с современными направлениями моды, применению новых конструктивных решений, внедрению цифровых технологий проектирования и повышению функционального качества швейных изделий. Рассматриваются взаимосвязь традиционного ремесла и инновационных технологий, возможности укрепления национальной идентичности, профессиональной ориентации молодёжи и повышения конкурентоспособности отечественных производителей. На основе теоретико-аналитического подхода сформулированы выводы о развитии швейного дела как сферы, объединяющей культурное наследие, эстетическое воспитание, профессиональное образование и предпринимательство. Обоснована необходимость не только воспроизводить традиционные образцы, но и адаптировать их к современным требованиям, сохраняя культурное содержание и художественную самобытность.

**Ключевые слова:** швейное дело, национальные ценности, национальная одежда, традиционное ремесло, атлас, адрас, вышивка, современная мода, дизайн одежды, цифровые технологии, профессиональное образование, культурное наследие.

**Abstract.** This article examines the role of sewing and garment production in preserving, transmitting, and modernizing Uzbek national values. It analyzes the historical, aesthetic, and cultural characteristics of traditional clothing, atlas and adras fabrics, bekasam, silk textiles, embroidery, and decorative motifs. Particular attention is paid to integrating national costume traditions into contemporary fashion, applying innovative garment-construction methods, introducing digital design technologies, and improving the functional quality of clothing products. The article explores the relationship between traditional craftsmanship and technological innovation, emphasizing opportunities to strengthen cultural identity, develop vocational skills among young people, and improve the competitiveness of domestic manufacturers. Based on a theoretical and analytical approach, the study presents sewing as a field that connects cultural heritage, aesthetic education, vocational training, and entrepreneurship. It argues that preserving national traditions does not require the unchanged reproduction of historical garments. Instead, traditional forms, materials, and decorative elements can be adapted to contemporary needs while retaining their cultural meaning and artistic identity.

**Keywords:** sewing, national values, traditional clothing, handicrafts, atlas, adras, embroidery, contemporary fashion, clothing design, digital technologies, vocational education, cultural heritage.

## 1. Kirish

Har bir xalqning milliy madaniyati, tarixiy xotirasi va turmush tarzini namoyon etuvchi muhim omillardan biri uning kiyinish madaniyatidir. Kiyim insonning kundalik ehtiyojlarini qondiruvchi vosita bo‘lish bilan birga, jamiyatning estetik qarashlari, urf-odatlari, ijtimoiy munosabatlari va badiiy tafakkurini ham ifodalaydi. Shu jihatdan tikuvchilik xalq amaliy san’ati, milliy hunarmandchilik va zamonaviy ishlab chiqarishning o‘zaro tutashgan yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

O‘zbek xalqining an’anaviy kiyimlari uzoq tarixiy taraqqiyot davomida shakllangan bo‘lib, ularda tabiiy iqlim sharoiti, turmush tarzi, mahalliy xomashyo, hunarmandchilik tajribasi va badiiy bezak an’analari o‘z aksini topgan. Milliy chopon, ko‘ylak, do‘ppi, nimcha va boshqa kiyim turlari shakli, bichimi, matosi, ranglari hamda bezaklari bilan bir-biridan farqlanadi. Atlas, adras, beqasam va shoyi kabi matolar esa milliy liboslarning badiiy qiymatini belgilovchi muhim vositalardan hisoblanadi.

An’anaviy tikuvchilik faqat matoni bichish va tikish jarayonidan iborat emas. U o‘lchov olish, andaza tayyorlash, materialni tanlash, chok turlaridan foydalanish, kiyim qismlarini birlashtirish, bezak berish va tayyor mahsulotni sifat nazoratidan o‘tkazish kabi ko‘plab bosqichlarni qamrab oladi. Ushbu jarayonlarda shakllangan kasbiy tajriba xalqning amaliy bilimlari va hunarmandchilik madaniyatini ifodalaydi.

Bugungi kunda moda sanoatining rivojlanishi, iste’molchilar ehtiyojlarining o‘zgarishi, raqamli texnologiyalarning kengayishi va xalqaro bozorlar bilan aloqalarning kuchayishi tikuvchilik sohasiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy kiyim qulay, funksional, sifatli va

estetik jihatdan jozibador bo‘lishi bilan birga, iste’molchining madaniy qarashlari hamda individual ehtiyojlariga ham mos kelishi lozim.

Shu sharoitda milliy qadriyatlar va zamonaviylikni uyg‘unlashtirish muhim ilmiy-amaliy masalaga aylanadi. Bunda milliy matolar, naqshlar va bichimlardan foydalanish bilan cheklanib qolmasdan, ularning tarixiy mazmunini anglash, badiiy xususiyatlarini saqlash va zamonaviy kiyim konstruksiyasiga maqsadga muvofiq tatbiq etish talab etiladi.

UNESCO tomonidan Marg‘ilon hunarmandchilikni rivojlantirish markazining atlas va adras tayyorlash an’anaviy texnologiyalarini asrashga qaratilgan faoliyati yaxshi amaliyot namunasi sifatida e’tirof etilgan. Mazkur tajriba an’anaviy bilimlarni o‘rgatish, targ‘ib qilish va zamonaviy dizayn bilan bog‘lashning ahamiyatini ko‘rsatadi [1]. <Cite refs={["turn529478search17","turn529478search15"]}/>

**Maqolaning maqsadi** — tikuvchilik sohasida milliy qadriyatlar va zamonaviy texnologiyalar uyg‘unligining mazmunini ochib berish, milliy liboslar an’analarini zamonaviy dizayn bilan bog‘lash imkoniyatlarini tahlil qilish hamda sohani rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Maqolaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- tikuvchilikning milliy madaniyat va qadriyatlarni saqlashdagi o‘rnini yoritish;
- o‘zbek milliy kiyimlari va an’anaviy matolarning badiiy xususiyatlarini tavsiflash;
- zamonaviy dizayn va texnologiyalarning tikuvchilik jarayoniga ta’sirini tahlil qilish;
- an’anaviy hunarmandchilikni kasbiy ta’lim bilan bog‘lash imkoniyatlarini aniqlash;
- milliy tikuvchilik mahsulotlarining sifatini va raqobatbardoshligini oshirishga doir takliflar ishlab chiqish.

## 2. Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega. Unda tikuvchilik, milliy liboslar, an’anaviy to‘qimachilik va zamonaviy kiyim dizayniga oid ilmiy manbalarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, tarixiy yondashuv va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tarixiy yondashuv milliy kiyimlarning shakllanishi va hunarmandchilik an’analarining davomiyligini tushuntirishga xizmat qiladi. Qiyosiy tahlil an’anaviy kiyim konstruksiyasi va zamonaviy kiyim loyihalash tamoyillari o‘rtasidagi umumiylik hamda farqlarni aniqlash imkonini beradi. Tizimli yondashuv esa tikuvchilikni madaniy, texnologik, iqtisodiy va ta’limiy omillar bilan bog‘liq yaxlit faoliyat sifatida ko‘rib chiqishga yordam beradi.

Maqolada original eksperimental tadqiqot yoki statistik so‘rov natijalari keltirilmagan. Shu sababli bildirilgan xulosalar nazariy tahlil va o‘rganilgan manbalarning umumlashtirilishiga asoslanadi.

## 3. Tikuvchilikning milliy qadriyatlarni saqlashdagi o‘rni

### 3.1. Milliy libos — tarixiy xotira va madaniy o‘zlik ifodasi

Milliy libos xalqning tarixiy tajribasi, estetik qarashlari va kundalik hayot tarzi bilan chambarchas bog‘liq. Kiyimning bichimi, ishlatilgan mato, bezaklarning joylashuvi, ranglar uyg‘unligi va tikish usullari muayyan hududning hunarmandchilik an’analarini ifodalashi mumkin.

O‘zbek milliy kiyimlarida chopon, ko‘ylak, do‘ppi va turli ustki kiyimlar alohida o‘rin tutadi. Ularning shakli va bezagi tarixiy davr, hudud, yosh, vazifa va marosim xususiyatlariga

qarab farqlangan. Shu sababli milliy liboslarni o‘rganishda ularni yagona va o‘zgarmas namuna sifatida emas, balki turli mahalliy an’analar va tarixiy o‘zgarishlar ta’sirida shakllangan madaniy hodisa sifatida baholash lozim.

Milliy liboslar orqali avlodlar o‘rtasidagi madaniy aloqalar mustahkamlanadi. Hunarmandning o‘z tajribasini shogirdiga o‘rgatishi, oilalarda tikuvchilik ko‘nikmalarining davom etishi va milliy kiyimlarning marosimlarda qo‘llanilishi an’anaviy bilimlarning saqlanishiga yordam beradi.

Bunda tikuvchilikning ahamiyati ikki yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchisi — tarixiy kiyim namunalari va ularning tayyorlanish usullarini asrash. Ikkinchisi — mazkur tajribani zamonaviy mahsulotlar yaratishda ijodiy qo‘llash. Ushbu ikki yo‘nalish bir-birini to‘ldirganda milliy meros kundalik hayotda ham o‘z ahamiyatini saqlab qoladi.

### 3.2. Milliy matolar va ularning badiiy xususiyatlari

O‘zbek an’anaviy to‘qimachiligida atlas, adras, beqasam va shoyi kabi matolar muhim o‘rin egallaydi. Ularning tuzilishi, ranglari, naqshlari va yuzasidagi o‘ziga xosliklar kiyimning umumiy ko‘rinishiga ta’sir ko‘rsatadi.

Atlas va adras matolari, xususan, Marg‘ilonning to‘qimachilik an’analari bilan chambarchas bog‘liq. Ularni tayyorlashda shakllangan bilim va mahorat milliy hunarmandchilikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. UNESCOning atlas va adras an’analarini muhofaza qilishga doir materiallarida ushbu texnologiyalarni keyingi avlodlarga yetkazish, hunarmandlar faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va mahsulotlarni zamonaviy ehtiyojlarga mos ravishda rivojlantirish masalalariga e’tibor qaratilgan [1].

Milliy matolarning badiiy qiymati bir necha jihat bilan belgilanadi:

- **Ranglar uyg‘unligi.** Ranglarning o‘zaro munosabati kiyimning umumiy kompozitsiyasini belgilaydi.
- **Naqshlarning tuzilishi.** Takrorlanuvchi shakllar va rangli elementlar matoning o‘ziga xos badiiy qiyofasini hosil qiladi.
- **Material xususiyatlari.** Mato tarkibi, qalinligi, egiluvchanligi va sirt tuzilishi kiyimning bichimi hamda qulayligiga ta’sir qiladi.
- **Mahalliy an’analar.** Hududlarda shakllangan to‘qimachilik va bezak usullari milliy merosning xilma-xilligini aks ettiradi.

Milliy matolardan foydalanishda ularning badiiy jozibasini saqlash bilan birga, kiyimning amaliy xususiyatlarini ham hisobga olish zarur. Masalan, kundalik kiyim yaratishda matoning chidamliligi, parvarish qilish qulayligi, havo o‘tkazuvchanligi va foydalanish sharoiti muhim hisoblanadi.

### 3.3. Kashtachilik va bezak san’atining ahamiyati

Kashtachilik milliy amaliy san’atning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, kiyim-kechak va turli mato buyumlarini bezashda keng qo‘llaniladi. O‘zbek kashtachilik an’analarida suzani, do‘ppi, turli ustki kiyimlar va maishiy mato buyumlarini bezash usullari uchraydi.

O‘zbekiston nomoddiy madaniy merosi bo‘yicha materiallarda kashtachilikning turli hududlarda shakllangan texnikalari, bezak turlari va amaliy qo‘llanish sohalari qayd etilgan [2]. Bu holat kashtachilikni faqat dekorativ element emas, balki tarixiy tajriba va badiiy tafakkurni namoyon qiluvchi hunarmandchilik turi sifatida o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi.

Zamonaviy tikuvchilikda kashta qo‘lda yoki maxsus mashinalar yordamida bajarilishi mumkin. Qo‘lda kashta tikish hunarmandning individual mahorati va mahsulotning o‘ziga xosligini namoyon etsa, mashina kashtachiligi takrorlanuvchi naqshlarni ko‘p miqdorda tayyorlash imkonini beradi.

Biroq texnologik usulning o‘zgarishi badiiy mazmunni avtomatik ravishda saqlab qolmaydi. Naqshning tarixiy kelib chiqishi, ishlatilish maqsadi va madaniy ahamiyati ham inobatga olinishi lozim. Shundagina kashtachilik zamonaviy mahsulotda milliy xususiyatni ifodalovchi mazmunli vosita bo‘lib xizmat qiladi.

**4. Zamonaviy moda va milliy tikuvchilikning uyg‘unlashuvi**

**4.1. An’anaviy bichimlarning zamonaviy talqini**

Zamonaviy moda sanoatida tarixiy kiyim elementlaridan ijodiy foydalanish keng tarqalgan yondashuvlardan biridir. O‘zbek milliy kiyimlari ham zamonaviy dizayn uchun turli imkoniyatlarni taqdim etadi.

Masalan, an’anaviy choponning ayrim konstruktiv xususiyatlari zamonaviy ustki kiyimlarda, milliy matolar kundalik ko‘ylak va nimchalarda, do‘ppi bezaklari esa aksessuarlar dizaynida qo‘llanishi mumkin. Bunda asosiy vazifa tarixiy kiyimni aynan takrorlash emas, balki uning muhim badiiy belgilarini yangi shakl, material va foydalanish sharoitiga moslashtirishdan iborat.

Milliy va zamonaviy dizayn uyg‘unligi quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

1. **Bichimni yangilash.** An’anaviy siluet va konstruktiv elementlarni zamonaviy kiyim shakliga moslashtirish.

**2. Materiallarni uyg‘unlashtirish. Atlas, adras yoki kashta elementlarini zamonaviy matolar bilan birlashtirish.**

3. **Bezaklarni qayta talqin qilish.** Milliy naqshlarni kiyimning kompozitsion tuzilishiga mos ravishda joylashtirish.

4. **Foydalanish qulayligini oshirish.** Kiyimning vazni, harakat erkinligi, parvarishi va chidamliligini hisobga olish.

5. **Individual dizayn yaratish.** Milliy elementlardan foydalanib, o‘ziga xos va takrorlanmas mahsulotlar ishlab chiqish.

An’anaviy kiyim bilan zamonaviy moda o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni o‘rgangan Ataxanova milliy libos va zamonaviy moda integratsiyasini alohida metodologik yondashuv asosida tahlil qilish zarurligini ta’kidlaydi [3]. Bu yondashuv milliy elementlardan tasodifiy foydalanish o‘rniga, ularning shakli, mazmuni va dizayndagi vazifasini izchil o‘rganishni talab qiladi.

**4.2. Milliy matolardan zamonaviy mahsulotlar yaratish**

Milliy matolardan zamonaviy kiyimlar yaratishda mahsulotning tashqi ko‘rinishi bilan bir qatorda uning konstruksiyasi va texnologik xususiyatlari ham muhimdir. Matoning qalinligi, cho‘ziluvchanligi, to‘kiluvchanligi, naqsh yo‘nalishi va ranglarining joylashuvi bichish hamda tikish jarayoniga ta’sir ko‘rsatadi.

Masalan, atlas matosidan tayyorlanadigan ko‘ylakda naqshlarning yo‘nalishi va ranglarning mutanosibligi hisobga olinishi lozim. Adrasdan tikiladigan ustki kiyimda esa

matoning xususiyatlariga mos astar tanlash, choklarning mustahkamligini ta’minlash va kiyim shaklini saqlash masalalari muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy dizayner milliy matoning tabiiy xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotning umumiy kompozitsiyasini ishlab chiqishi kerak. Haddan tashqari ko‘p bezaklardan foydalanish matoning o‘ziga xos naqshlarini ikkinchi darajaga tushirib qo‘yishi mumkin. Shu sababli dizaynda me’yor, uyg‘unlik va funksionallik tamoyillariga amal qilish maqsadga muvofiq.

Milliy matolardan quyidagi mahsulotlarni yaratish mumkin:

- kundalik va bayramona ko‘ylaklar;
- zamonaviy kostyum va nimchalar;
- milliy uslubdagi ustki kiyimlar;
- sumka, kamar va boshqa aksessuarlar;
- sahna va tantanali marosim liboslari;
- interyer uchun dekorativ to‘qimachilik buyumlari.

Ushbu yo‘nalishlar an’anaviy matolarga bo‘lgan talabni kengaytirish va hunarmandchilik mahsulotlarini yangi iste’molchilar guruhlariga taklif etish imkonini beradi.

## 5. Tikuvchilikda innovatsion texnologiyalarning o‘rni

### 5.1. Zamonaviy tikuv uskunalari va ishlab chiqarish samaradorligi

Tikuvchilik ishlab chiqarishida texnologik taraqqiyot mehnat unumdorligi, mahsulot sifati va ishlab chiqarish jarayonining barqarorligiga ta’sir ko‘rsatadi. Zamonaviy tikuv mashinalari, maxsus chok uskunalari, avtomatlashtirilgan bichish tizimlari va sifat nazorati vositalari turli murakkablikdagi mahsulotlarni tayyorlash imkoniyatini kengaytiradi.

An’anaviy qo‘l mehnati bilan zamonaviy texnologiyalar o‘rtasida raqobat mavjud deb qarash to‘g‘ri emas. Ularning har biri muayyan vazifalarni bajaradi. Qo‘lda bajariladigan ishlar individual bezak, nozik ishlov va hunarmandlik mahoratini namoyon qilishda muhim bo‘lsa, avtomatlashtirilgan uskunalar standartlashtirilgan jarayonlarni tez va barqaror bajarishga yordam beradi.

Samarali ishlab chiqarish jarayonida quyidagi bosqichlar o‘zaro muvofiqlashtiriladi:

1. Mahsulot dizayni va texnik topshiriqni ishlab chiqish.

**2. Materialning xususiyatlarini o‘rganish va kerakli miqdorini hisoblash.**

3. Andaza tayyorlash va bichish.
4. Kiyim qismlarini belgilangan texnologik ketma-ketlikda tikish.
5. Bezak va yakuniy ishlov berish.
6. Sifat nazorati va tayyor mahsulotni qadoqlash.

Har bir bosqichda to‘g‘ri tashkil etilgan ish jarayoni material isrofining kamayishi, mahsulotning sifatli chiqishi va ishlab chiqarish xarajatlarining nazorat qilinishiga yordam beradi.

### 5.2. Raqamli loyihalash va kompyuter texnologiyalari

Raqamli texnologiyalar kiyim dizaynini ishlab chiqish, andazalarni tayyorlash va ishlab chiqarishni rejalashtirish jarayonlarida muhim imkoniyatlarni yaratadi. Kompyuter yordamida

loyihalash tizimlari orqali kiyimning shakli, o‘lchamlari, konstruktiv elementlari va ayrim texnologik parametrlarini oldindan ko‘rish mumkin.

Raqamli loyihalashning muhim afzalliklari quyidagilardan iborat:

- andazalarni elektron shaklda yaratish va saqlash;
- o‘lchamlarni o‘zgartirish hamda turli variantlarni taqqoslash;
- material sarfini oldindan hisoblash;
- dizayn variantlarini tezkor ishlab chiqish;
- konstruktiv xatolarni ishlab chiqarishdan oldin aniqlash;
- mahsulot namunalarini vizual baholash.

Milliy kiyimlar dizaynida raqamli vositalardan foydalanish atlas va adras naqshlarini turli kiyim shakllariga joylashtirish, ranglar uyg‘unligini sinash va bir nechta dizayn variantlarini taqqoslash imkonini beradi. Bu esa dizaynerning ijodiy izlanishlarini qo‘llab-quvvatlaydi.

Shu bilan birga, raqamli dastur milliy naqshning tarixiy mazmunini mustaqil ravishda aniqlab bera olmaydi. Dizayner matoning kelib chiqishi, naqshning xususiyati va undan foydalanishning madaniy jihatlarini o‘rganishi zarur. Demak, texnologiya mutaxassis bilimining o‘rnini bosmaydi, balki uni samaraliroq qo‘llashga xizmat qiladi.

### 5.3. Barqaror ishlab chiqarish va ekologik yondashuv

Zamonaviy tikuvchilikda barqaror ishlab chiqarish tamoyillariga rioya qilish ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Materiallardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, sifatli va uzoq muddat xizmat qiladigan kiyimlar yaratish ham iqtisodiy, ham ekologik jihatdan muhimdir.

Milliy tikuvchilikda ushbu yondashuv quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

- bichish jarayonida mato sarfini optimallashtirish;
- mato qoldiqlaridan kichik aksessuarlar va bezaklar tayyorlash;
- ta’mirlash va qayta tiklash imkoniyatiga ega kiyimlar loyihalash;
- materiallarni tanlashda ularning chidamliligi va parvarish talablarini hisobga olish;
- buyurtma asosida ishlab chiqarish orqali ortiqcha mahsulot zaxirasini kamaytirish.

Bunda an’anaviy hunarmandchilikning uzoq muddat foydalanishga yaroqli buyumlar tayyorlash tajribasi zamonaviy resurs tejamkorlik tamoyillari bilan uyg‘unlashtirilishi mumkin. Biroq har qanday an’anaviy usulni avtomatik ravishda ekologik jihatdan ustun deb baholash mumkin emas; material, bo‘yash texnologiyasi, ishlab chiqarish sharoiti va mahsulotning xizmat muddati alohida ko‘rib chiqilishi lozim.

## 6. Tikuvchilik va kasbiy ta’limning o‘zaro bog‘liqligi

Tikuvchilik sohasini rivojlantirishda kasbiy ta’lim muhim o‘rin tutadi. O‘quvchi va talabalarga tikish texnologiyalarini o‘rgatish bilan birga, milliy kiyimlarning tarixi, matolarning xususiyatlari, badiiy bezaklarning mazmuni va zamonaviy dizayn tamoyillarini ham o‘rgatish zarur.

Kasbiy ta’limda milliy qadriyatlarni yoritish nazariy ma’lumotlarni amaliy faoliyat bilan birlashtirish orqali samarali amalga oshirilishi mumkin. Masalan, talabalar atlas yoki adras matosidan mahsulot loyihalash, milliy naqsh elementlarini tahlil qilish, andaza tayyorlash va tayyor buyumning sifatini baholash kabi topshiriqlarni bajarishlari mumkin.

Ta’lim jarayonida quyidagi yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

**Loyiha asosida o‘qitish.** Talabalar muayyan mahsulotni mustaqil loyihalashdan boshlab, uni tikish va taqdim etishgacha bo‘lgan jarayonni bajaradilar.

**Ustoz-shogird an’anasi.** Tajribali tikuvchi va hunarmandlarning amaliy tajribasi o‘quv jarayoniga jalb qilinadi. Bu usul nazariy bilimlar bilan bir qatorda kasbiy madaniyatni ham rivojlantiradi.

**Raqamli vositalardan foydalanish.** Kiyim konstruksiyasi, andaza, texnologik xarita va dizayn variantlarini tayyorlashda kompyuter dasturlaridan foydalaniladi.

**Madaniy merosni o‘rganish.** Milliy kiyim namunalari, matolar va bezaklar tarixiy hamda badiiy jihatdan tahlil qilinadi.

**Amaliy hamkorlik.** Ta’lim muassasalari mahalliy tikuvchilik korxonalari, dizaynerlar va hunarmandlar bilan hamkorlik qiladi.

Mazkur yondashuvlar natijasida o‘quvchilarda tikuvchilikka oid texnik ko‘nikmalar bilan birga ijodiy fikrlash, estetik did, madaniy merosga hurmat va tadbirkorlikka oid dastlabki tasavvurlar shakllanishi mumkin.

**7. Milliy tikuvchilikning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati**

Tikuvchilik aholining kundalik ehtiyojlarini qondirish, kasb-hunar ko‘nikmalarini rivojlantirish va tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Milliy matolar asosida ishlab chiqariladigan mahsulotlar mahalliy bozor bilan bir qatorda turizm, sovg‘abop mahsulotlar va zamonaviy moda segmentlarida ham talabga ega bo‘lishi mumkin.

Milliy tikuvchilik mahsulotlarining iqtisodiy qiymati ularning sifati, dizayni, narxi, ishlab chiqarish hajmi va iste’molchilar ehtiyojlariga mosligiga bog‘liq. Shu sababli milliy bezaklarning mavjudligi mahsulotning bozorda muvaffaqiyat qozonishini o‘z-o‘zidan kafolatlamaydi. Buning uchun dizayn, texnologiya, marketing va xizmat ko‘rsatish jarayonlari ham izchil rivojlantirilishi kerak.

Milliy tikuvchilikni rivojlantirish quyidagi ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyatlarni yaratishi mumkin:

- kasbiy ko‘nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlash;
- kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish;
- hunarmandlarning mahsulotlarini kengroq bozorga olib chiqish;
- mahalliy mato va bezaklardan foydalanishni rag‘batlantirish;
- milliy kiyimlar va hunarmandchilik mahsulotlari orqali madaniy turizmni rivojlantirish;
- an’anaviy bilimlarni yosh avlodga yetkazish.

Bunday imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun mahsulotlarning sifati va standartlariga e’tibor qaratish, zamonaviy savdo kanallaridan foydalanish hamda hunarmandlar bilan dizaynerlar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash zarur.

Raqamli savdo platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va elektron kataloglar kichik ishlab chiqaruvchilarga o‘z mahsulotlarini kengroq auditoriyaga taqdim etish imkonini beradi. Bunda mahsulotning kelib chiqishi, ishlatilgan materiallar, tayyorlash usuli va parvarish qoidalari haqida aniq ma’lumot berish iste’molchi ishonchini oshirishga yordam beradi.

**8. Milliy qadriyatlar va zamonaviylik uyg‘unligini ta’minlash muammolari**

Tikuvchilikda an’anaviy va zamonaviy yondashuvlarni birlashtirish bir qator muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Birinchidan, milliy mato va bezaklardan foydalanishda ularning tarixiy xususiyatlarini yetarli o‘rganmaslik natijasida madaniy mazmun soddalashtirilishi yoki noto‘g‘ri talqin qilinishi mumkin.

Ikkinchidan, ayrim an’anaviy materiallar va qo‘l mehnati bilan bajariladigan jarayonlar mahsulot tannarxini oshirishi mumkin. Bu esa mahsulotni ommaviy bozor talablariga moslashtirishni qiyinlashtiradi.

Uchinchidan, zamonaviy ishlab chiqarishda tezlik va standartlashtirishga ustuvorlik berilishi individual hunarmandchilik xususiyatlarining kamayishiga olib kelishi ehtimoli mavjud.

To‘rtinchidan, raqamli loyihalash va zamonaviy tikuv uskunalaridan foydalanish uchun mutaxassislarning tegishli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi talab etiladi.

Beshinchidan, milliy mahsulotlarni targ‘ib qilishda dizayn va marketingning yetarli darajada rivojlanmaganligi ularning iste’molchilar orasida tanilishiga to‘sqinlik qilishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal etish uchun an’anaviy hunarmandchilikni zamonaviy texnologiyalarga qarama-qarshi qo‘yish emas, balki ular o‘rtasida vazifalar taqsimotini to‘g‘ri tashkil etish lozim. Masalan, naqsh va bezakning madaniy mazmuni hunarmandlar hamda mutaxassislar tomonidan o‘rganilsa, andaza tayyorlash va ishlab chiqarishni rejalashtirishda raqamli texnologiyalar samarali qo‘llanishi mumkin.

Shuningdek, milliy tikuvchilik mahsulotlarini loyihalashda quyidagi tamoyillarga rioya etish tavsiya qilinadi:

1. **Madaniy asoslanganlik:** milliy elementlarning kelib chiqishi va mazmunini o‘rganish.
2. **Badiiy uyg‘unlik:** rang, naqsh, shakl va materiallarni o‘zaro muvofiqlashtirish.
3. **Funksionallik:** kiyimning qulayligi, chidamliligi va foydalanish sharoitlarini hisobga olish.
4. **Texnologik maqsadga muvofiqlik:** mahsulotni ishlab chiqarish imkoniyatlari va sifat talablariga moslashtirish.
5. **Iqtisodiy samaradorlik:** material sarfi, mehnat xarajatlari va bozor talablarini hisobga olish.
6. **Davomiylik:** an’anaviy bilim va ko‘nikmalarni yosh avlodga yetkazish.

## 9. Muhokama

O‘rganilgan manbalar va nazariy tahlil shuni ko‘rsatadiki, tikuvchilikni faqat mahsulot ishlab chiqarish faoliyati sifatida talqin qilish uning madaniy va ta’limiy imkoniyatlarini to‘liq ochib bermaydi. Milliy liboslar, to‘qimachilik va kashtachilik an’analari xalqning badiiy tajribasi hamda tarixiy xotirasini aks ettiradi. Shu bilan birga, ushbu meros zamonaviy kiyim loyihalash va ishlab chiqarishda ijodiy manba bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Milliy qadriyatlarni saqlash deganda tarixiy kiyimlarni o‘zgarmagan holda takrorlashni tushunish yetarli emas. An’ananing davomiyligi uning asosiy badiiy va madaniy mazmunini saqlagan holda yangi sharoitlarda rivojlantirilishi bilan ham belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy dizayn milliy merosga zid jarayon emas, balki uni yangi avlodga yetkazish vositasi bo‘lishi mumkin.

Biroq har qanday yangilanish madaniy mazmunni hisobga olgan holda amalga oshirilishi zarur. Milliy mato yoki naqshdan foydalanishdan oldin uning xususiyatlarini o‘rganish,

kiyimning vazifasini aniqlash va badiiy yechimni texnologik imkoniyatlar bilan uyg‘unlashtirish muhimdir.

Maqolaning amaliy ahamiyati shundaki, undagi yondashuvlardan kasbiy ta’lim, tikuvchilik korxonalari, dizayn studiyalari va hunarmandchilik markazlarida foydalanish mumkin. Xususan, ta’lim jarayonida milliy matolar asosida zamonaviy kiyim yaratish loyihalarini tashkil etish orqali talabalarning texnik, ijodiy va madaniy kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirish mumkin.

Shu bilan birga, maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lgani uchun tavsiya etilgan yondashuvlarning samaradorligini amaliy tajribalar orqali tekshirish talab etiladi. Kelgusida tikuvchilik ta’limi, milliy matolardan foydalanish, iste’molchilar talabi va raqamli loyihalash samaradorligi bo‘yicha empirik tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq.

**10. Xulosa**

Tikuvchilik milliy qadriyatlarni saqlash, madaniy merosni davom ettirish va zamonaviy ehtiyojlarga mos mahsulotlar yaratishda muhim o‘rin tutadi. O‘zbek milliy kiyimlari, atlas, adras, beqasam va shoyi matolari, kashtachilik hamda an’anaviy bezak elementlari xalqning ko‘p asrlik hunarmandchilik tajribasini ifodalovchi muhim madaniy boyliklardir.

Tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, milliy libos va tikuvchilik an’analarini o‘rganish yosh avlodda madaniy merosga hurmat, estetik did va milliy o‘zlikni anglashni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Ikkinchidan, milliy matolar va bezaklarni zamonaviy kiyim dizaynida qo‘llash an’anaviy hunarmandchilikning yangi shakllarda davom etishiga imkon yaratadi. Bunda matoning badiiy xususiyatlari, kiyimning funksionalligi va iste’molchi ehtiyojlari birgalikda hisobga olinishi lozim.

Uchinchidan, zamonaviy tikuv uskunalari, kompyuter yordamida loyihalash va raqamli savdo vositalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda milliy mahsulotlarni kengroq auditoriyaga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, kasbiy ta’limda milliy hunarmandchilik an’analari bilan zamonaviy texnologiyalarni birlashtirish mutaxassislarning kasbiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Beshinchidan, milliy tikuvchilik mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun madaniy mazmun, sifat, dizayn, texnologik imkoniyatlar va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasida muvozanat ta’minlanishi zarur.

Umuman olganda, **tikuvchilikda milliy qadriyatlar va zamonaviylik uyg‘unligi — bu an’analarni shunchaki saqlash emas, balki ularning mazmunini anglagan holda yangi avlod, yangi texnologiyalar va yangi iste’mol ehtiyojlari bilan bog‘lash jarayonidir.** Ushbu yondashuv milliy madaniyatni rivojlantirish, kasbiy ta’limni takomillashtirish va mahalliy tikuvchilik mahsulotlarining iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. UNESCO. Margilan Crafts Development Centre, safeguarding of the atlas and adras making traditional technologies. UNESCO Intangible Cultural Heritage. https://ich.unesco.org/en/BSP/margilan-crafts-development-centre-safeguarding-of-the-atlasand-adras-making-traditional-technologies-01254
2. Intangible Cultural Heritage of Uzbekistan. Kashtachilik (Embroidery). https://ich.uz/en/ich-of-uzbekistan/national-list/domain-5/443-kashtachilik
3. Ataxanova, F. Z. (2021). Methodological problems in analysis of the process of reciprocal integration of the Uzbek traditional suit and modern fashion. Journal of Look to the Past, 4(6). https://ilmiz.uz/maqola/106970-methodological-problems-in-analysis-of
4. Vakhidova, U. A. (2023). Uzbek folk costume in modern fashion design. European Journal of Emerging Technology and Discoveries, 1(5), 5–8. https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/254
5. Sodiqova, N. (2006). O‘zbek milliy kiyimlari XIX–XX asrlar. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
6. Craik, J. (2009). Fashion: The Key Concepts. Oxford: Berg.
7. Barthes, R. (1983). The Fashion System. Translated by Matthew Ward and Richard Howard. Berkeley: University of California Press.
8. UNESCO. (2023, July 22). International “Atlas Bayrami” Traditional Textile Festival. https://www.unesco.org/en/articles/international-atlas-bayrami-traditional-textile-festival
9. Jabborova, D. (2025). Traditional Techniques and Modern Approaches in the Production of National Costumes. Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali, 3(12). https://doi.org/10.5281/zenodo.17953140
10. Ulugboboeva, M. M. (2025). Creating Modern Clothing Designs from Uzbek National Fabrics. Modern American Journal of Engineering, Technology, and Innovation, 1(7), 29–37. https://usajournals.org/index.php/2/article/view/1155
11. UNESCO. (2022). Traditional embroidery in Central Asia. UNESCO Intangible Cultural Heritage. https://ich.unesco.org/en/decisions/17.COM/7.B.34